

Organitza: Diputació de Tarragona amb la participació de l'Ajuntament de Reus (Regidoria de Cultura i de Salut i Ciutadania), Institut Pere Mata i Centre de Lectura.

DL: T 321-2022

QUITÈ POR DE TOSQUE- LLES

Activitats entorn del Dr. Francesc Tosquelles
Del 30 abril al 3 de juliol de 2022

Coordinació:
Carles Guerra (artista, crític d'art i curador independent)
Manel Margalef (director del MAMT).

Francesc Tosquelles (Reus 1912 - Granges d'Òlt 1994) és a la vegada una figura molt pròxima i llunyana. Que diguem que va ser un psiquiatre no esgota l'originalitat de les seves aportacions. La seva condició d'exiliat en acabar la Guerra Civil Espanyola l'ha separat del relat que s'ha fet del segle xx a Catalunya. Tal vegada perquè la seva trajectòria professional esclata a la França de postguerra quan esdevé un referent indiscutible de la psicoteràpia institucional, la revolució més significativa en el camp de la salut mental. Tosquelles, sovint identificat pel seu cognom, representa l'experiència d'una societat civil innovadora que va ser desmantellada per la guerra però que es refà en un altre país, a França. Hi van fructificar els aprenentatges dels anys vint i trenta al Reus de l'Institut Pere Mata, al consultori del doctor Frias o a la Barcelona que ell anomenava la Petita Viena.

Si Tosquelles pot ser considerat una figura pròxima malgrat el desconeixement que tenim de les seves aportacions, si pot ser contemplat com un dels nostres, és perquè la seva parla no va dissimular mai d'on venia. Els enregistraments sonors que ens han arribat de les seves declaracions, intervencions i proclames no deixen ningú indiferent. El seu accent i la seva manera d'argumentar tan genuïna obeeixen a l'anatomia del català que ell parlava tant com a la determinació i la influència dels llocs per on va passar. La geografia va marcar el caràcter de les seves experiències clíniques, intel·lectuals i vitals. Ja fora al front d'Aragó, on va exercir la psiquiatria de guerra, tal com l'anomenava el seu mestre Emili Mira; al camp de concentració de Sètfont, on va arribar després de la desfeta republicana amb un altre metge de l'Institut Pere Mata, Jaume Sauret, o a Sant Alban, l'antic asil que li donarà feina en sortir del camp i on durà a terme els experiments més llegendaris pel que fa a la reforma de les institucions psiquiàtriques. En tots aquests llocs, Tosquelles va desplegar-hi el seu habitual pragmatisme per superar una catàstrofe rere l'altra.

La Diputació de Tarragona reuneix amb aquesta programació —que inclou una exposició, cicles de projeccions, dues taules rodones i altres activitats— totes les entitats i organismes que, d'una manera o d'una altra, formen part de la seva història. Una recuperació i una celebració que permet redescobrir una de les actituds més radicals de la psiquiatria sorgida d'aquelles transformacions institucionals que es van engegar als anys trenta al nostre país. L'arrelament local d'aquestes experiències converteixen Tosquelles en signe d'una modernitat civil oblidada i menystinguda. Ara, el nom de Tosquelles és un referent per pensar moments de crisi com el nostre. Les seves eines estan, paradoxalment, inspirades en la bogeria i en les institucions que se n'han ocupat històricament.

Tosquelles es va formar a l'Instiut Pere Mata de Reus abans de la guerra i va tornar-hi el 1967 com a consultor. Ara la seva influència es mesura al costat de figures tan grans com Frantz Fanon, teòric de la colonialitat; Michel Foucault, el filòsof de les institucions i dels asils, o Jean Oury i Félix Guattari, continuadors de la psicoteràpia institucional a la clínica de La Borde. Repensar-lo des del recinte del Pere Mata és subratllar-ne l'arrelament material a Reus.

Proposta: Dues taules rodones per evocar el llegat de Dr. Francesc Tosquelles:

Primera taula:
Dissabte 28 de maig, 12.00 h

Tosquelles, la influència sobre el present. Un referent internacional de la psicoteràpia institucional i la nova institucionalitat".

Invitats i invitades:
Camille Robcis (Columbia University), Joana Masó (Universitat de Barcelona), Jean Khalifa (University of Cambridge), i Antonio Labad (IPM).
Modera: Carles Guerra (crític d'art, docent i investigador).

Projecció:
Dissabte 28 de maig, 19.00 h

Història potencial de Francesc Tosquelles, Catalunya i la por, una pel·lícula de Mireia Sallarès escrita per Joana Masó.

Organitza: Mèdol - Centre d'Arts Contemporànies de Tarragona.

Segona taula:
Dissabte 4 de juny, 12.00 h

Tosquelles, la memòria local. Herència i rastre d'una pràctica renovadora en les institucions d'atenció a la salut mental".

Invitats i invitades:
José García Ibáñez (psiquiatre), Eduardo González (psiquiatre), Maite Pi (psicòloga clínica), Jacques Tosquellas (psiquiatre), i Enric Miró (cineasta).
Modera: Antonio Labad (psiquiatre i exdirector de l'Institut Pere Mata).

Projecció:
Dissabte 4 de juny, 19.00 h

Oblideu Tosquelles!, dirigit per Enric Miró.

Pensar Tosquelles a partir de les imatges de l'àlbum familiar i de les filmacions de caràcter amateur que va començar a fer a partir de 1953 obre un angle precís per redescobrir-lo. Sovint pensem que l'àlbum és tal vegada massa personal. Que no té prou categoria analítica. En el cas de Tosquelles, veurem que treballar i viure es confonien. La intensitat dels moments banals, aquells que la història ignoraria, obren portes a l'escrutini d'una figura que encara ens reserva moltes sorpreses.

Proposta 1:
Del 30 d'abril al 3 de juliol.
Inauguració: 30 d'abril, 19.00 h

Àlbum Tosquelles. Un assaig visual de Carles Guerra".
Exposició al MAMT a partir de l'àlbum i els films familiars de Francesc Tosquelles.

Proposta 2:
Divendres 13 de maig, 19.00 h

Cicle dedicat al realitzador François Pain. Projeccions de films a propòsit de Francesc Tosquelles.

FRANÇOIS PAIN. El divan de Félix (17 min. 1985). VOF. Subtítols en català. / D'une Machine à l'autre, dans un même flux...

FRANÇOIS PAIN. Una política de la follia, redux (60 min. 2022). VOF. Subtítols en català.

Proposta 3:
Divendres 3 de juny, 19.00 h

A propòsit de l'àlbum. Carles Guerra conversa en sales amb Marie-Rose Ou-Rabah, Germaine Tosquelles, Jacques Tosquellas i Michel Tosquelles, filles i fills de Francesc Tosquelles".

La producció audiovisual a partir de l'experiència de Tosquelles a l'Hospital de Sant Alban adquireix dimensions mítiques. Els documentals de Sonia Cantalapiedra i Martine Deyres reprenen els testimonis d'aquella època que poden ajudar a reconstruir una experiència col·lectiva, on les persones, els llocs i les coses van col·laborar per millorar la vida a l'asil. S'expliqui com s'expliqui, Tosquelles sempre roman al centre d'aquella història.

Proposta:

Projeccions de dos films recents sobre Francesc Tosquelles.

Dijous 5 de maig, 19.00 h
(Sala d'actes)

SONIA CANTALAPIEDRA. Saint-Alban, une révolution psychiatrique (60 min. 2016). VOF.

Dijous 12 de maig, 19.00 h
(Sala d'actes)

MARTINE DEYRES. Les heures hereuses (77 min. 2019). VOF. Subtítols en català.

Sessió presentada per la directora Martine Deyres i Isabel Baixeras.

Aquesta trilogia de films realitzada per Mario Ruspoli l'any 1961 continua essent el testament més contundent de la psicoteràpia institucional. El cinema entra a l'hospital de manera que es transforma en una eina terapèutica. Abans, però, la càmera de Ruspoli visita els pagesos de la zona on s'ubica l'hospital on treballa Tosquelles. Ell, amb la seva parla tan genuïna, condueix les entrevistes.

Proposta:

Projecció dels tres films del realitzador Mario Ruspoli realitzats a Sench Aubanh.

Dimecres 8 de juny, 19.00 h

MARIO RUSPOLI. Les inconnus de la terre (36 min. 1961). VOF. Subtítols en català.

MARIO RUSPOLI. Regard sur la folie (53 min. 1962). VOF. Subtítols en català.

MARIO RUSPOLI. La fête prisonnière (17 min. 1962). VOF. Subtítols en català.